

УДК: 336.64

Малій О.Г.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,*

Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

Людський капітал і дослідження, креативність, навички, знання та технологічні результати, можливості приваблювання талантів, відповідно світовим рейтингам, що оцінюють інноваційний потенціал є найбільш сильними складовими інноваційної конкурентоспроможності України. Нажаль, на протязі усього періоду реформ зберігається тенденція скорочення кількості дослідників, що призводить до поступової деградації наукового потенціалу. Останнім часом, урядом запроваджені певні ініціативи в напрямі підвищення ефективності та якості вищої освіти, підтримки науково-технічних розробок у закладах вищої освіти, однак через брак фінансування країна може втратити цю перевагу.

Так, впродовж останніх років зроблено певні кроки в напрямі оптимізації мережі ЗВО шляхом скорочення їхньої кількості. Станом на початок 2020/21 навчального року нараховувалося 515 закладів вищої освіти (619 – станом на початок 2019/20 навчального року). Кількість студентів на 10 тис. населення становить 275 осіб (343 особи – станом на 01.01.2020) [4]. За даними Держстатистики України в ЗВО України на початок 2020/21 навчального року працювало 135,2 тис. наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників (156,9 тис. – на початок 2019/20 навчального року), з них 44,8 % мають науковий ступінь доктора філософії (кандидата наук), 12,4 % – доктора наук [2].

У 2020 р. наукові дослідження і розробки (ДіР) в Україні здійснювали 769 організацій, що на 19 % менше проти 2019 р. Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мають науковий ступінь протягом останнього десятиріччя скоротився більше ніж у 2 рази (із 182,5 тис. осіб у 2010 році до 78,9 тис. осіб у 2020 році)[2].

На противагу світовим тенденціям, Україна втрачає найбільш талановитих учених. Темпи вимивання кадрів вищої кваліфікації з

науково-інноваційної сфери створюють підґрунтя для значного технологічного відставання країни.

Обсяг витрат на виконання досліджень за рахунок усіх джерел у 2020 році становив 17022,42 млн грн. Наукоємність валового внутрішнього продукту (витрати на наукові дослідження та науково-технічні розробки за всіма джерелами у відсотках до валового внутрішнього продукту) у 2020 році становила лише 0,41 відсотка, тоді як у 1991 році він складав 1,8%. Вітчизняна наукоємність ВВП вп'ятеро менше середнього значення цього показника за країнами ЄС [4]. За оцінками фахівців, при наукоємності менше 0,9 % ВВП наука перестає виконувати економічну функцію. Однією з головних причин незадовільної наукової та інноваційної активності є дефіцит фінансових ресурсів.

На наукову та науково-технічну діяльність закладів вищої освіти та наукових установ у 2021 році передбачено 820,5 млн грн. бюджетних коштів. За рахунок цих коштів буде здійснено фінансування фундаментальних і прикладних досліджень у закладах вищої освіти та наукових установах за пріоритетними напрямками науки і техніки; підтримка наукових проєктів молодих вчених; підтримка науково-технічних (експериментальних) розробок.

Також у 2021 рік започатковано фінансування бюджетної програми «Пріоритетні напрями наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок у закладах вищої освіти» в обсязі 100 млн грн. Видатки мають бути спрямовані, зокрема, на розвиток інфраструктури, оновлення та модернізацію матеріально-технічної бази для провадження наукової і науково-технічної діяльності.

З метою підтримки системних реформ у сфері, Радою виконавчих директорів Світового банку створено проєкт «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів», який націлений на підвищення якості вищої освіти, рівня її відповідності потребам ринку. Для реалізації проєкту «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів» у березні 2021 року, Уряд ухвалив розпорядження Кабінету Міністрів України щодо залучення коштів позики від Міжнародного банку реконструкції та розвитку у розмірі 200 млн доларів США. Реалізація проєкту відбуватиметься впродовж п'яти років [5].

У межах проєкту фінансуватимуться: модернізація обладнання, закупівля дослідницьких та навчальних лабораторій, деякі ремонтні та

відновлювальні роботи закладів вищої освіти, зокрема тих, що об'єднуються; цифрова інфраструктура для організації навчання в закладах вищої освіти для забезпечення безперервності освітнього процесу за допомогою технологій дистанційного навчання, розробки та запуску електронних систем управління навчанням; модернізація інформаційно-аналітичної системи вищої освіти; запровадження Національного опитування студентів та Єдиної електронної системи конкурсного державного фінансування наукових досліджень і розробок закладів вищої освіти, запуск і удосконалення цифрових рішень освітніх вимірювань навчальних досягнень [5].

В умовах дефіциту бюджету, доцільно наявні ресурси і науковий потенціал зосередити на підтримці досліджень, які є основою інноваційного розвитку країни, об'єднуючи ресурси держави, наукової спільноти та бізнесових структур. Вдосконалювати підходи до управління, модернізації методів викладання та навчання в університетах відповідно до європейських стандартів. Вдосконалювати систему взаємодії науки, освіти та виробництва, орієнтуючись на практичний результат та потреби ринку праці. Створювати дієвий механізм підтримки молодих учених та вдосконалювати інфраструктуру фінансування.

Список використаних джерел:

1. Аналітична довідка «Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та отримані результати у 2020 р.» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/2021/06/16/AD.Nauk.priorytety.2020>
2. Державна служба статистики України. Веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Малій О.Г. Джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2020. №4. С.72-77.
4. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науковоаналітична записка [Електронний ресурс] / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда, Т.К.Кваша та ін. К.: УкрІНТЕІ. 2021. 39 с.
5. Уряд ухвалив рішення щодо залучення коштів позики від МБРР для реалізації проєкту «удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-uhvaliv-rishennya-shodo-zaluchennya-koshtiv-poziki-vid-mbrr-dlya-realizaciyi-proyektu-udoskonalennya-vishoyi-osviti-v-ukrayini-zaradi-rezultativ>